ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Genel Eğitim Okulundaki Bir Kaynaştırma
Öğrencisine Okulda Bulunan Toplumsal
Ortamları Kullanma Becerisinin Öğretiminde
Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği

The Effectiveness of Simultaneous Prompting
Procedure on Teaching Social Life Skills to an
Individual with Intellectual Disabilities in
Inclusive Setting

Fusun ÜNAL*
Özlem TOPER**

Geliş/Submitted: 08.11.2021
Kabul/Accepted: 16.12.2021
Yayın/Published: 26.12.2021

10.29228/INESJOURNAL.54768

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Article Information:

Research Article

Citation / Atıf

Ünal, F. ve Toper, Ö. (2021). Genel eğitim okulundaki bir kaynaştırma öğrencisine okulda bulunan toplumsal ortamları kullanma becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *The Journal of International Education Science*, 8 (29), 53-75.

Ünal, F. & Toper, Ö. (2021). The effectiveness of simultaneous prompting procedure on teaching social life skills to an individual with intellectual disabilities in inclusive setting. *The Journal of International Education Science*, 8 (29), 53-75.

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.

This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

*Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, fusun.unal@deu.edu.tr

**Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, ozlemtooper@uludag.edu.tr

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

ISSN: 2149-0848

THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Genel Eğitim Okulundaki Bir Kaynaştırma Öğrencisine Okulda Bulunan Toplumsal Ortamları Kullanma Becerisinin Öğretiminde Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililiği¹

*The Effectiveness of Simultaneous Prompting Procedure on Teaching
Social Life Skills to an Individual with Intellectual Disabilities in
Inclusive Setting*

Dr. Öğr. Üyesi Füsün ÜNAL

Doç. Dr. Özlem TOPER

Öz: Bu araştırmada hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı almış olan bir kaynaştırma öğrencisine, devam ettiği okulundaki kantin ve kütüphane ortamlarını bağımsız olarak kullanabilmesi amacıyla; kantinden yiyecek/içecek satın alma becerisi ile kütüphaneden ödünç kitap alma becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği incelenmiştir. Araştırma ilköğretim ikinci kademeye devam etmekte olan 15 yaşındaki bir kaynaştırma öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sosyal geçerliliği akademisyenlerin ve öğretmen adaylarının görüşleri alınarak değerlendirilmiştir. Tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın sonuçları, eşzamanlı ipucuyla öğretimin zihinsel yetersizlik tanısı almış olan bir kaynaştırma öğrencisine okulundaki toplumsal ortamları kullanma becerisinin öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sosyal geçerlilik verileri, akademisyenlerin ve öğretmen adaylarının çalışmaya ilişkin olumlu görüş bildirdiklerini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, eşzamanlı ipucuyla öğretim, toplumsal beceri, zihinsel yetersizlik, tek denekli araştırma.

¹ "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu çalışma için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu çalışma 24. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü olarak sunulmuştur. Bu çalışmanın veri toplama safhası 2020 yılından önce gerçekleştirildiği için etik kurul onayı gerekmemektedir. Katkı Oranı Beyanı: %50-%50. Sorumlu Yazar: Füsün ÜNAL

Statements of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors": No conflicts of interest were reported for this article. This study was presented orally at the 24th National Special Education Congress. Ethics committee approval is not required for this article. Author contributions: %50-%50. Corresponding Author: Füsün ÜNAL

Abstract: In this study, the efficacy of simultaneous prompting method in teaching the skill of borrowing books from the library and ability to buy food/beverage from the canteen to an inclusive student diagnosed with mild intellectual disability in order to enable the student to use the canteen and library environments of his school by himself/herself was examined. The academicians and teacher candidates were interviewed to investigate social validity of the study. The results of the study, which was carried out using a multiple-baseline design across behaviors from a single-subject research design, show that the simultaneous prompting method is effective in teaching the skills of using social environments at school to an inclusive student diagnosed with intellectual disability. Analysis of social validity data indicated that the academicians and teacher candidates had positive beliefs toward the intervention.

Keywords: Special education, the simultaneous prompting, social life skills, intellectual disabilities, single subject design.

GİRİŞ

Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sunulan eğitim hizmetleri en genel anlamıyla gelişimsel yetersizliği olan öğrenciye ve sınıf öğretmenine gereksinim duydukları alanlarda destek hizmetlerin sağlanması koşuluyla, gelişimsel yetersizliği olan öğrencinin tam ya da yarı zamanlı olarak en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan genel eğitim sınıflarında eğitim almaları olarak tanımlanmaktadır (Acarlar, 2016; Guralnick, 2001). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği incelendiğinde ise “en az kısıtlayıcı eğitim ortamı” ifadesinin “özel gereksinimli bireyin toplumla bütünleşmesini sağlamaya yönelik sosyal, öz bakım, dil ve iletişim alanlarındaki davranışlar ile düzeylerine uygun akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırmak amacıyla destek eğitim hizmetlerinin de verildiği ve mümkün olduğunca yetersizliği olmayan akranlarıyla bir arada olmasını sağlayan en uygun eğitim ortamı” olarak tanımlandığı görülmektedir (MEB, 2018).

Ülkemizde yaygınlaştırılmaya çalışılan ve buna bağlı olarak da giderek artan kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sunulan eğitim hizmetleri ile gelişimsel yetersizliği olan öğrencilerin bu süreçten olumlu kazanımlar elde ettiği ifade edilmektedir (Henninger & Gupta, 2014). Bu bağlamda alanyazında, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla sunulan eğitim hizmetlerinin gelişimsel yetersizliği olan çocuklarla akranları arasındaki sosyal etkileşimi arttırdığını, bireysel farklılıkları ve sosyal izolasyonu azalttığını, gelişimsel yetersizlik gösteren çocukların gerek gelişimsel gerekse akademik alanlarda yeni beceriler kazanmalarını sağladığını gösteren araştırma bulguları yer almaktadır (Alquraini & Gut, 2012; Hassan vd., 2017; Lawrence vd., 2016). Ancak bu olumlu etkilerin sağlanabilmesi için tanımda yer alan “destek hizmetlerin” hem kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim alan öğrencilere hem de sınıf öğretmenlerine sağlan-

ması çok önemlidir. Çünkü bu hizmetler sunulmadan gerçekleştirilen kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları, gelişimsel yetersizliği olan öğrenciyi genel eğitim okulundaki bir sınıfa fiziksel olarak yerleştirmekten öteye gidememekte ve söz konusu bu durum kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının gerektiği gibi uygulanmaması anlamına gelmektedir (Batu, 2000).

Ülkemizde kaynaştırma uygulamalarına yönelik gerçekleştirilen araştırmalar incelendiğinde, bunların daha çok görüş, tutum ya da yaşanan sorunları belirlemeye yönelik yapılmış çalışmalar olduğu görülmektedir (Bakkaloğlu vd., 2018; Batu vd., 2004; Bozarslan & Batu, 2014; Gök & Erbaş, 2011; Gözün & Yıkılmış, 2004; Orel vd., 2004; Öncül & Batu, 2005; Odluyurt & Batu, 2009; Saraç & Çolak, 2012; Sadioğlu vd., 2013; Ünal & İflazoğlu Saban, 2014). Bu araştırmaların bazılarında elde edilen bulgular, öğretmenlerin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları konusunda destek görmediklerini ve bu konuda çeşitli düzenlemelere gereksinim duyduklarını ortaya koymaktadır (Bakkaloğlu vd., 2018; Bozarslan & Batu, 2014; Ünal & İflazoğlu Saban, 2014). Hatta yapılan çalışmalar göstermektedir ki, gerekli desteklerin sağlanmaması sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarına yönelik olumsuz tutumlar geliştirmelerine; gerekli desteklerin sunulması ise bu tutumların olumlu yönde değişmesine yol açmaktadır (Sadioğlu vd., 2013). Dolayısıyla kaynaştırma uygulamaları sırasında sınıf öğretmenlerine ve öğrencilere bir takım destek hizmetlerin sunulması başarılı kaynaştırma uygulamaları için son derece önemlidir. Çünkü bilinmektedir ki tipik gelişim gösteren bireyler pek çok beceri ve kavramı geleneksel öğretim yöntemleri aracılığı ile ya da gözlemler yoluyla öğrenebilirken, gelişimsel yetersizliği olan bireyler çoğu zaman sistematik öğretim yaşantılarına gereksinimleri duyabilmektedirler. Sistematik öğretim fırsatları sunulmadığında, gelişimsel yetersizliği olan öğrencilerden genellikle çeşitli bilgi ve becerileri normal gelişim gösteren akranlarının öğrendiği gibi ile aynı yollarla öğrenmeleri beklenmekte, bu durum da kaynaştırma öğrencilerinin beklenen başarıyı gerçekleştirememelerine neden olabilmektedir. Bu nedenle, gelişimsel yetersizliği olan öğrencilere genel eğitim ortamlarında sistematik eğitim alma fırsatları sağlamak kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının nitelikli bir şekilde yürütülmesi açısından son derece önemlidir (Barton & Joseph, 2015; Tekin-İftar & Kırcaali İftar, 2013).

Alanyazında kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları kapsamında eğitim gören gelişimsel yetersizliği olan öğrencilere, okuma yazma ve matematik gibi akademik becerilerin kazandırılması üzerinde bir takım sistematik öğretim yöntemlerinin etkililiğini amaçlayan bazı çalışmalar bulunmaktadır (Eliçin vd., 2013; Güzel Özmen & Vayış, 2007; Orçan & Özmen, 2012). Ancak kaynaştırma/bütünleştirme kapsamında eğitim gören öğrenciler ile ülkemizde gerçekleştirilen araştırmaların daha çok ayrı bireysel eğitim sınıflarında gerçekleştirildiği ve bu çalışmalarda daha çok akademik beceri-

lerin öğretiminin amaçlandığı görülmektedir. Ancak gelişimsel yetersizliği olan bireylerin toplum içinde bağımsız yaşayabilmeleri ve sosyal kabul görmeleri açısından bir takım sosyal ve toplumsal becerilerin de öğretiminin planlanması gerekmektedir. Çünkü bilinmektedir ki, öğrencilerin sahip olduğu sosyal beceriler de başarılı kaynaştırmanın önemli etmenlerindendir (Ergenekon, 2012; Sucuoğlu & Özokçu, 2005).

Ulusal alanyazında genel eğitim okullarında gerçekleştirilen ve sosyal becerilerin iyileştirilmesine yönelik uygulamaların da yer aldığı görülmektedir. Çolak ve diğerleri (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, çalışmaya bir kaynaştırma öğrencisi, tipik gelişim gösteren diğer öğrenciler, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen ve veliler katılmışlardır. Araştırmanın birinci aşamasında öğrencilerin sahip oldukları sosyal becerilere yönelik durum saptaması yapılırken, ikinci aşamasında sosyal becerilerin iyileştirilmesine yönelik uygulamalara yer verilmiştir. Odluyurt (2013) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, kaynaştırmaya devam eden ve otizm spektrum bozukluğu tanımlı çocuklara kurallı oyun oynama becerisinin öğretiminde akranlar aracılığı ile sunulan doğrudan model olma ve video ile model olma yöntemleri karşılaştırılmıştır. Söz konusu çalışmada öğrencilerin devam etmekte oldukları okullarının spor salonu ve okulun bahçesi araştırma ortamı olarak kullanılmıştır.

Akademik becerilerin öğretiminde olduğu gibi, sosyal ve toplumsal becerilerin öğretiminde de çeşitli sistematik öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerden biri de eşzamanlı ipucuyla öğretimdir. Yanlızsız öğretim yöntemlerinden birisi olan eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemi, öğretim sırasında hedef uyaran ile kontrol edici ipucunun eşzamanlı olarak sunulduğu ve öğrencinin ilerlemelerinin günlük yoklama oturumlarında sınındığı bir öğretim yöntemidir (Tekin-İftar & Kırcaali-İftar, 2013). Alanyazın incelendiğinde eşzamanlı ipucuyla öğretimin gerek tek basamaklı davranışların öğretiminde gerekse zincirleme becerilerin öğretiminde etkili bir şekilde kullanıldığı görülmektedir (Aslan, 2009; Aslan & Eratay, 2009; Akmanoğlu-Uludağ & Batu, 2005; Colozzi vd., 2008; Doğan, 2001; Genç, 2010; Güneş, 2012; Kanpolat, 2008; Leblebici, 2012; Özen vd., 2017; Rasmussen & Çifci Tekinarslan, 2017; Reichow & Wolery, 2009; Sönmez & Aykut, 2011; Tekin-İftar, 2003; Tekin-İftar vd., 2017; Toper Korkmaz & Vuran, 2007; Topsakal & Düzkantar, 2004; Vuran & Olçay-Gül, 2011). Eşzamanlı ipucuyla öğretim kullanılarak özellikle beceri öğretiminin amaçlandığı araştırmalar incelendiğinde ise, bu becerilerin oyun becerileri, giyinme becerileri, mesleki beceriler, yiyecek pişirme becerileri olduğu görülmektedir.

Ülkemizde kaynaştırma öğrencileri ile kaynaştırma/bütünleştirme ortamlarında, toplumsal yaşam becerilerinin öğretiminin amaçlandığı bir çalışmaya rastlanmakla birlikte, kaynaştırma öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmaların halen çok sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bununla birlikte gerekli destek özel eğitim hizmetlerinin sunulması koşuluyla uygulanması gereken kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları-

nın, bu hizmetlerin sağlanamamasından dolayı istenilen başarıya ulaşamadığı görülmekte ve destek hizmetlere yönelik de çok sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu gereksinimlerden yola çıkarak bu çalışmada, hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı almış bir öğrenciye devam etmekte olduğu okulundaki kantin ve kütüphaneyi bağımsız olarak kullanabilme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği lisans programında yer alan Okul Deneyimi ve Kaynaştırma Uygulamaları dersi kapsamında gerçekleştirilen bu çalışma ile kaynaştırma/bütünleştirme uygulamalarının yürütüldüğü okullardaki sınıf öğretmenleri ve kaynaştırma öğrencilerine dolaylı yoldan destek verileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte katılımcı öğrencinin okul içinde kendisinden beklenen hedef becerileri gerçekleştirmesinin uygulama açısından anlamlı ve işlevsel olduğu ve elde edilen sonuçların kaynaştırma /bütünleştirme ortamlarında gerçekleştirilen araştırmalar ve özel eğitim uygulama alanyazınına katkısı olacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırma ilköğretim ikinci kademeye devam etmekte olan 15 yaşındaki bir kaynaştırma öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı olan öğrenci, parayı kullanma becerisine sahip olma, en az 5 dakika süre ile dikkatini bir etkinliğe yönleltebilme ve sözel yönergeleri takip edebilme önkoşul becerilerini karşılamaktadır. Ailesi ve öğretmenleri ile yapılan görüşmelerin ardından, öğrencinin kantin ve kütüphanede kendisinden beklenen davranışları kurallara uygun bir biçimde yerine getiremediği yönünde bilgi alınmıştır.

Araştırmanın uygulama oturumları, özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği programında doktora yapmakta olan bir araştırma görevlisi ile bir öğretim görevlisinin danışmanlığında, özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği programına devam etmekte olan bir üçüncü sınıf öğrencisi tarafından Okul Deneyimi ve Kaynaştırma Uygulamaları dersi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Kantinden yiyecek/içecek satın alma becerisinin öğretimi sırasında kantin çalışanları çalışmaya katılmıştır. Bununla birlikte kütüphaneden kitap ödünç alma becerisinin öğretimi ise okul çıkışı saatinde yürütüldüğünden, zihin engelliler öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencisi olan bir diğer öğrenci kütüphane görevlisi olarak çalışmada görev almıştır.

Araştırmanın gözlemciler arası güvenirlik ile uygulama güvenirliği verileri, özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği programında doktora yapmakta olan iki farklı gözlemci tarafından toplanmıştır.

Ortam ve Araç-Gereçler

Uygulama oturumları, kaynaştırma öğrencisinin devam etmekte olduğu okulun

kantininde ve kütüphanesinde yürütülmüştür. Tüm oturumlar bire-bir öğretim düzenlemesi biçiminde, haftanın üç günü ve günde iki oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kantinden yiyecek satın alma becerisinin öğretimi sabah ilk iki teneffüste, kütüphaneden ödünç kitap alma becerisinin öğretimi ise okul çıkışında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada ortamın gerektirdiği malzemeler öğretim aracı olarak kullanılırken (kantin için yiyecek, içecek ve para; kütüphane için kitap), araştırmanın uygulama oturumlarını kaydetmek amacıyla bir video kameradan yararlanılmıştır. Ayrıca yoklama ve öğretim oturumlarına ilişkin verilerin kaydedilmesi amacıyla hazırlanmış olan veri kayıt formları araştırmanın araç-gereçlerini oluşturmuştur.

Bağımlı Değişken

Araştırmanın bağımlı değişkeni kantinden yiyecek satın alma becerisi ile kütüphaneden ödünç kitap alma becerisidir. Araştırmanın başında beden eğitimi dersi kapsamında spor salonunda beden eğitimi öğretmeninden malzeme dolabının anahtarını isteyerek top alma becerisinin öğretimi de bağımlı değişken olarak belirlenmiş, başlama düzeyini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen oturumlarda bu beceriye yönelik de veri toplanmıştır. Ancak iki bağımlı değişkenin öğretiminin tamamlanması okulun kapanma zamanına denk geldiği ve yaz tatili başladığı için üçüncü bağımlı değişken ile öğretim gerçekleştirilememiştir. Dolayısıyla çalışmada sadece iki bağımlı değişkene ilişkin verilere yer verilmiştir. Her iki becerinin de beceri analizi yapılmış olup, beceri analizlerine Tablo 1’de gösterilmektedir. Öğretimi hedeflenen becerilerde ölçüt, öğrencinin %100 düzeyinde bağımsız olarak becerileri yerine getirmesi olarak belirlenmiştir.

Bağımsız Değişken

Araştırmanın bağımsız değişkeni yanlışsız öğretim yöntemlerinden birisi olan eşzamanlı ipucuyla öğretimdir. Eşzamanlı ipucuyla öğretimde hedef uyaran ve kontrol edici ipucu eşzamanlı olarak sunulmakta ve öğretim boyunca aynı kontrol edici kullanılmaktadır (Tekin-iftar ve Kırcaali-İftar, 2012). Bu araştırmada sözel ipucu, kontrol edici olarak kullanılmıştır. Çünkü katılımcı öğrenci cümle düzeyinde verilen yönergeleri yerine getirebilme becerisine sahiptir.

Tablo 1.

Kantinden yiyecek satın alma ve kütüphaneden kitap ödünç alma becerileri beceri analizleri

Kantinden Yiyecek Alma Becerisi	Kütüphaneden Ödünç Kitap Alma Becerisi
1. Kantin önüne gider.	1. Kütüphaneye girer.
2. Giriş şeridinde sıraya girer.	2. Sıraya girer.
3. Sıra kendisine geldiğinde kantin görevlisini selamlar.	3. Kütüphaneciyi selamlar.

4. İsteddiği yiyeceğin/içeceğin ne olduğunu söyler.	4. Kütüphane görevlisine hikaye kitaplarının yerini sorar.
5. İsteddiği yiyeceğin/içeceğin fiyatını sorar.	5. Hikaye kitaplarının olduğu raflara giderek kitaplar arasından seçtiği kitabı alır.
6. Aldığı yiyeceğin/içeceğin parasını kantin görevlisine verir.	6. Görevlinin yanına gider ve görevlinin kitabı aldığına yönelik fişi yazmasını bekler.
7. Para üstünü alır ve cebine koyar.	7. Görevliden fiş alır.
8. Yiyecek/içeceğini alır.	8. Ne zaman iade etmesi gerektiğini sorar.
9. Kantin görevlisine teşekkür eder.	9. Kitabını alır ve kütüphane görevlisine teşekkür eder.
10. Çıkış şeridinden çıkarak kantinden ayrılır.	10. Kütüphaneden ayrılır.

Araştırma Modeli

Araştırma, tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılarak desenlenmiştir. Davranışlar arası çoklu yoklama modeli bir öğretim ya da davranış değiştirme programının etkililiğini birden fazla durumda değerlendirmeyi amaçlayan tek denekli araştırma yöntemlerinden birisidir (Tekin-İftar & Kırcaali-İftar, 2012). Bu çalışmada da eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği bir öğrenci ve iki davranış ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın başında birinci toplu yoklama oturumu düzenlenip öncelikle tüm durumlarda başlama düzeyi verisi toplanmıştır. Kantinden yiyecek satın alma becerisinde en az üç oturum üst üste kararlı veri elde edildikten sonra, bu becerinin öğretilmesine başlanmıştır. Birinci becerinin öğretiminde ölçüte ulaşıldıktan ve kararlı veri elde edildikten sonra, tüm davranışlarda ikinci toplu yoklama oturumu düzenlenmiştir. İkinci toplu yoklama oturumunda üst üste üç oturum kararlı veri elde edilmesinin ardından kütüphaneden ödünç kitap alma becerisinin öğretilmesine başlanmıştır. Bu beceride istenilen ölçüte ulaşıncaya ve kararlı veri elde edilince yine tüm davranışlarda üçüncü ve son toplu yoklama oturumu düzenlenmiştir.

Davranışlar arası çoklu yoklama modellerinde, deneysel kontrol öğretimi gerçekleştirilmiş olan davranışın verilerinde istendik yönde değişiklik olması, bu sırada öğretilmeye başlanılmamış olan davranışların verilerinde bir değişiklik olmaması ve başlama düzeyi ile benzer düzeyde kalması; diğer davranışlarda öğretim yapıldıkça da istenilen düzeydeki veri değişikliğinin bu davranışlarda da görülmesiyle kurulmaktadır (Fidan, 2014; Tekin-İftar, 2012).

Uygulama Süreci

Araştırmanın uygulama süreci toplu yoklama, günlük yoklama ve öğretim otu-

rumlarından oluşmaktadır.

Toplu Yoklama Oturumları: Toplu yoklama oturumlarının ilki başlama düzeyini belirlemek amacıyla düzenlenmiş olup, bütün toplu yoklama oturumları her durumda öğretime başlamadan hemen önce ve her durumda ölçüte ulaşıldıktan hemen sonra gerçekleştirilmiştir. Toplu yoklama oturumlarına en az üç oturum üst üste kararlı veri elde edilinceye kadar devam edilmiştir. Yoklama oturumlarında beceriyi değerlendirmek üzere tek fırsat yaklaşımı kullanılmıştır. Öğrenci, doğru yaptığı her basamak için (+) almış ve bir basamağı yanlış yaptığında ya da yanıt için ayrılan sürede yapamadığında/yanlış tepkide bulunduğu (-) almış ve değerlendirmeye son verilmiştir.

Başlama düzeyi ve toplu yoklama oturumları, uygulamacı tarafından izleyen basamaklar izlenerek gerçekleştirilmiştir: (a) Uygulamacı tarafından o gün ne çalışılacağı söylenmiş ve ardından öğrencinin dikkatini çalışmaya çekmek için dikkat sağlayıcı ipucu sunulmuştur (Evet Serhat bugün seninle kütüphaneden ödünç kitap almaya yönelik bir çalışma yapacağız. Çalışmaya hazır mısın?). Öğrenci, çalışmaya hazır olduğunu belirten jest/mimik ya da bir sözel ifade kullandığında araştırmacı tarafından sözel olarak pekiştirilmiştir (Aferin sana, o zaman çalışmaya başlayalım). (b) Beceri yönergesi sunulmuştur (Kütüphaneden istediğin bir kitabı ödünç al). (c) Beceri yönergesinin verilmesinin ardından öğrencinin tepkide bulunması için 4 sn. yanıt aralığı süresince beklenmiştir. (d) Öğrencinin 4 sn. içerisinde gerçekleştirdiği doğru tepkileri sözel pekiştireçlerle pekiştirilmiştir (Aferin sana, kütüphaneye girdin.) ve veri kayıt formuna (+) işareti koyulmuştur. Ardından öğrencinin 4 saniye içinde sonraki basamağı gerçekleştirip gerçekleştirmediği gözlemlenmiştir. Öğrencinin yanlış gerçekleştirdiği ya da tepkide bulunmadığı basamak ise görmezden gelinerek oturum sonlandırılmış ve sonraki tüm basamaklar da veri kayıt formuna (-) olarak kaydedilmiştir. (e) Oturumun sonunda öğrencinin katılımı sözel olarak pekiştirmiştir (Harikasın, bugün benimle çok güzel çalıştın).

Öğretim Oturumları

Başlama düzeyi oturumlarında kararlı veri elde edildikten sonra, birinci becerinin öğretime başlanmıştır. Eşzamanlı ipucuyla öğretim ile gerçekleştirilen öğretim oturumlarında şu işlem basamakları gerçekleştirilmiştir: (a) Uygulamacı tarafından o gün ne çalışılacağı söylenmiş ve ardından öğrencinin dikkatini çalışmaya çekmek için dikkat sağlayıcı ipucu sunulmuştur (Evet Serhat bugün seninle kantinden yiyecek bir şeyler almak için bir çalışma yapacağız. Hazır mısın?). (b) Öğrenciden hazır olduğuna yönelik yanıtın alınmasından sonra uygulamacı beceri yönergesini sunmuştur (Kantinden istediğin bir yiyeceği ya da içeceği satın al). (c) Beceri yönergesinin hemen ardından uygulamacı kontrol edici ipucu olan sözel ipucunu sunmuş ve öğrenciye beceri analizinin ilk basamağını söylemiştir (Kantinin önüne git). (d) Kontrol edici ipucunun

sunulmasının ardından öğrencinin tepkide bulunması için 4 sn. yanıt aralığı süresince beklenmiştir. (e) Eğer öğrenci 4 saniye içerisinde doğru tepkide bulunursa sözel olarak pekiştirilmiş (Aferin sana, kantinin önüne gittin.), eğer tepkide bulunmaz veya yanlış tepkide bulunursa hata düzeltmesi yapılmıştır. Hata düzeltmesi sürecinde hedef uyaran ve kontrol edici ipucu tekrar sunulmuştur. (f) Oturumun sonunda öğrenciye katılımı için teşekkür edilerek “Şimdi aldığını yiyebilirsin” denilmiştir. Kütüphaneden ödünç kitap alma becerisinin öğretiminde de aynı işlem basamakları gerçekleştirilmiştir. Günlük yoklama oturumlarında %100 ölçütüne ulaşıncaya ve kararlı veri elde edilinceye kadar öğretim oturumlarına devam edilmiştir.

Günlük Yoklama Oturumları

Eşzamanlı ipucuyla öğretimde, öğrenciye bağımsız olarak tepkide bulunma fırsatı verilmediğinden ölçüte ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmek amacıyla günlük yoklama oturumları düzenlenmektedir. Günlük yoklama oturumları, her öğretim oturumundan hemen önce gerçekleştirilmiştir. Günlük yoklama oturumlarında, toplu yoklama oturumları ile aynı işlem basamakları uygulanmıştır. Günlük yoklama oturumlarını uygulamaya, öğrenci %100 düzeyinde bağımsız olarak tepkide bulununcaya ve kararlı veri elde edilinceye kadar devam edilmiştir.

Güvenirlilik

Yansız atama yolu ile belirlenmiş olan oturumların %30’u için gözlemciler arası ve uygulama güvenirliği verisi toplanmıştır. Gözlemciler arası güvenirlik, “Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı x100” formülü kullanılarak hesaplanmış ve tüm oturumlar için ortalaması %100 olarak bulunmuştur (Alberto & Troutman, 2015).

Araştırmanın *yoklama oturumları* için a) dikkat sağlayıcı ipucunu sunma, b) beceri yönergesini sunma, c) yanıt aralığı süresini bekleme d) öğrenci tepkisine uygun geri bildirim sunma, e) öğrencinin çalışmaya katılımını pekiştirme ve çalışmayı sonlandırma; *öğretim oturumları* için a) dikkat sağlayıcı ipucunu sunma, b) beceri yönergesini sunma, c) kontrol edici ipucunu sunma d) yanıt aralığı süresini bekleme e) öğrenci tepkisine uygun geri bildirim sunma, f) öğrencinin çalışmaya katılımını pekiştirme ve çalışmayı sonlandırma basamakları planlanan uygulamacı davranışları olarak belirlenmiştir. İki bağımsız gözlemci tarafından oturumların video kayıtları izlenerek veri toplanmıştır. Uygulama güvenirliğinin hesaplanmasında “Gözlenen Uygulamacı Davranışı/ Planlanan Uygulamacı Davranışı x100” formülü kullanılmış ve bütün oturumlar için %100 sonucu elde edilmiştir.

Sosyal geçerlik

Araştırmanın sosyal geçerliği, özel eğitim alanında çalışan üç akademisyen ve özel eğitim öğretmenliği lisans programında okuyan üç öğretmen adayının eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemine göre hazırlanan müdahalenin etkililiği hakkındaki görüş-

leri sorularak belirlenmiştir. Bu amaçla akademisyenlere ve öğretmen adaylarına başlama düzeyi ve öğretim oturumlarındaki uygulama videoları izletilerek, bu konudaki görüşleri alınmıştır.

Verilerin Analizi

Tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın verileri beceri analizi kaydı formu kullanılarak kaydedilmiş olup, elde edilen veriler grafiksel analiz yolu ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı almış olan bir kaynaştırma öğrencisine, kantinden yiyecek/içecek satın alma becerisi ile kütüphaneden ödünç kitap alma becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin yöntemi kullanılmasıyla ilgili etkililik ve sosyal geçerlik ile ilgili bulgulara yer verilmektedir.

Eşzamanlı ipucuyla öğretim yönteminin hafif zihinsel yetersizliği olan öğrencinin toplumsal beceri alanındaki hedef davranışları üzerindeki etkililiğine ilişkin bulgular

Serhat için eşzamanlı ipucuyla öğretim kullanılarak gerçekleştirilen kantinden yiyecek satın alma ve kütüphaneden ödünç kitap alma becerilerine ilişkin elde edilen bulgular Şekil 1’de gösterilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde, Serhat’ın her iki beceride de başlama düzeyi oturumlarında %10 düzeyinde bir performans sergilediği; birinci durumda öğretime başlanmasıyla birlikte kantinde yiyecek alma becerisinde olumlu yönde ilerlemeler görülmeye başlandığı ve altı öğretim oturumunda beceriyi %100 düzeyinde gerçekleştirir düzeye geldiği görülmektedir. İkinci toplu yoklama oturumlarında öğrencinin kantinden yiyecek alma becerisindeki performansı %100 düzeyinde devam ederken, kütüphaneden ödünç kitap alma becerisindeki performansı başlama düzeyi ile aynı düzeyde (%10 düzeyinde) olduğu gözlemlenmiştir. İkinci durumda öğretimin başlamasıyla birlikte dört oturum sonunda öğrencinin bu becerideki performansında da ilerlemeler gözlenmeye başlanmış ve öğrencinin sekiz öğretim oturumunda %100 düzeyinde bağımsız bir performans sergilemiştir. Gerçekleştirilen son toplu yoklama oturumlarında ise öğrencinin her iki beceride de %100 düzeyinde performans sergilemeye devam ettiği görülmüştür. Bu bulgular, çalışmaya katılan kaynaştırma öğrencisi için eşzamanlı ipucuyla öğretimin kantinden yiyecek satın alma ve kütüphaneden ödünç kitap alma becerilerinin öğretiminde etkili olduğunu göstermektedir.

Sosyal Geçerlik

Akademisyenlerin görüşleri. Akademisyenler gerçekleştirilen bu çalışmada

toplumsal yaşam becerilerinden kantinden yiyecek/içecek satın alma becerisi ile kütüphaneden ödünç kitap alma becerilerinin katılımcı öğrenci için önemli; öğrencinin gelecek yaşamında/farklı ortamlarda sıkça kullanabileceği beceriler olduğunu dile getirmişlerdir. Bununla birlikte katılımcı öğrencinin bağımsız yaşamına katkı sağlayarak öğrencinin diğer kişiler tarafından kabulünü sağlayacağını ve diğer kişilere uyumunu artıracığını belirtmişlerdir.

Şekil 1

Serhat'ın Eşzamanlı İpucuyla Öğretim Kullanılarak Gerçekleştirilen Kantinden Yiyecek Satın Alma ve Kütüphaneden Ödünç Kitap Alma Becerilerine Yönelik Elde Edilen Verileri

Akademisyenlerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde, öğretimi gerçekleştirilen becerilerin öğrencinin hayatında olumlu değişikliklere yol açabileceğini ifade ettikleri görülmektedir. Birinci akademisyen bu konudaki görüşlerini “Öğrencinin özgüvenini artırır. Toplumsal yaşama uyumunu ve toplumsal yaşamda kabulünü artırır.” sözleriyle; 2. akademisyen “Olumlu değişikliklere yol açar. Çünkü bu becerilerin gerçekleşmesi için izlenmesi gereken basamaklar diğer sosyal becerileri de destekler nitelikte.

Örneğin, selamlaşma, teşekkür etme, sıraya girme. Bu beceriler, hedeflenen becerilerin basamaklarını oluşturmakta ve toplumda önemli beceriler olarak değerlendirilmektedir.” sözleriyle; 3. akademisyen ise “Evet, çünkü işlevsel beceriler. Çocuğun etkileşime girme şansını arttırıyor. Bağımsız yaşama bu becerileri genelleyebilir.” sözleriyle dile getirmiştir.

Akademisyenlere çalışmanın en beğendikleri yönlerinin neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Birinci akademisyen “Günlük yaşam becerilerini öğrenmesi adına güzel bir çalışma. Öğrendiği becerileri başka duruma uyarlayabilmesi/aktarabilmesini kolaylaştırır.” ifadeleriyle; 2. akademisyen “Bu çalışmanın özel gereksinimli bireyin bağımsız yaşayabilmesine ilişkin araştırmalara katkı sağladığını düşünüyorum.” ifadeleriyle; 3. akademisyen ise “İşlevsel becerilerin tercih edilmesi önemlidir. Öğrencinin yararı gözetiliyor. Okul içinde etkileşim şansını arttırması ve bağımsız yaşama destek olması” ifadeleriyle konu hakkında görüşlerini belirtmişlerdir.

Akademisyenlere çalışma ile ilgili olumlu/olumsuz düşüncelerinin olup olmadığı sorulmuştur. Birinci akademisyen konuyla ilgili düşüncelerini “Gelecek yaşamda sıkça kullanabileceği beceri kısmı tartışılır. Kantin sonrasında market vb. yerlere geçiş sağlayabilir fakat kütüphaneye gitme, ödünç kitap alma eylemi süreklilik arz etmeyebilir.” sözleriyle; 2. akademisyen “Hedeflenen becerilerden kantinden yiyecek/içecek satın alma becerisinin oldukça işlevli, öğrencinin kolayca genelleyebileceği bir beceri olduğunu düşünüyorum. Kütüphaneden ödünç kitap alma ise kazandırılması gereken önemli bir beceri kapsamında olmasına karşın (aynı zamanda çalışma becerilerinden biri ile ilişkili) toplumumuzda kütüphane kullanımına ilişkin sınırlılık, hedef davranışın sık kullanımı, topluma uyumu gibi konularda beni düşündürdü. Çocuk ödünç aldığı kitabı okuyorsa, şüphesiz uyumu arttıracaktır. Çünkü kitap okumanın öğrenciye kazandırdıkları tartışılmaz. Ayrıca bu becerinin seçiminde öğrencinin okuma becerileri, okumaya karşı ilgi ve tutumu değerlendirildiyse bu becerinin uygun olduğu söylenebilir.” sözleriyle; 3. akademisyen ise “Genellenebilir beceriler olması. İçinde sıraya girme ve bekleme gibi önemli sosyal beceriler var.” sözleriyle ifade etmiştir.

Öğretmen adaylarının görüşleri. Özel eğitim öğretmenliği lisans programı 2. sınıfa devam eden öğretmen adayları, bu çalışmada toplumsal yaşam becerilerinden kantinden yiyecek/içecek satın alma becerisi ile kütüphaneden ödünç kitap alma becerilerinin katılımcı öğrenci için önemli, bağımsız yaşamına katkı sağlayacak ve gelecek yaşamında sıkça kullanabileceği beceriler olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarından ikisi öğrenciye öğretilen becerilerin farklı ortamlarda sıkça kullanabilecek beceriler olduğunu dile getirirken, biri bu konuda kararsız olduğunu dile getirmiştir. Bununla yanı sıra katılımcı öğrencinin diğer kişiler tarafından kabulünü sağlayacağını ve diğer kişilere uyumunu arttıracığını belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen adayları, videoda izledikleri eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemini rahatlıkla anladıklarını ve videoda izledikleri yöntemi uygulamanın kolay olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğretmen adaylarının açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar incelendiğinde, ka-

tılımcı öğrenci için hedeflenen becerileri edinmesinin öğrencinin yaşamında olumlu değişikliklere yol açacağını belirtmişlerdir. Konuyla ilgili görüşlerini 1. öğretmen adayı “Çocuğun özgüven becerisi artacaktır. Artık toplumdan kaçmayacak, toplumla iç içe olacaktır. Arkadaşlarıyla uyum seviyesi artacaktır.” ifadeleriyle; 2. öğretmen adayı “Örneğin kantinden alışveriş yapma becerisi normal hayatında marketten alışveriş yapma becerisini de olumlu etkiler. Öğrencinin sosyal hayatında toplum tarafından dışlanma ihtimali de azalır.” ifadeleriyle; 3. öğretmen adayı ise “Özgüveni artar. Bu işleri yaparken herhangi birinden yardım almasına gerek kalmaz. Bu becerileri öğrenmesi, diğer becerileri de rahat öğrenmesine olanak sağlar.” ifadeleriyle dile getirmiştir.

Öğretmen adaylarına videoda izledikleri eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemini öğrenmek ve uygulamak isteyip istemedikleri sorulduğunda üç öğretmenden de olumlu yanıt gelmiştir. Birinci öğretmen adayı görüşlerini “Evet öğrenmek ve uygulamak isterim. Bu yöntemin meslek hayatımda çok yararlı olacağını düşünüyorum.” şeklinde; 2. öğretmen adayı ise görüşlerini “Evet öğrenmek isterim. Çünkü öğrenciler için öğrenmeyi oldukça kolaylaştırıyor.” şeklinde ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının çalışmayla ilgili genel düşünceleri sorulduğunda, çalışmaya ilişkin olumsuz bir düşünceleri olmadığını belirtmişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma bulguları, eşzamanlı ipucuyla öğretimin hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir bireye toplumsal yaşam becerilerini öğretmede etkili olduğunu göstermektedir. Etkililik açısından elde edilen bu bulgular, eşzamanlı ipucuyla öğretimin zincirleme becerilerin öğretiminde etkililiği sınavan diğer araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir (Aslan, 2009; Aslan & Eratay, 2009; Collins vd., 2017; Çakmak, 2011; Genç, 2010; Güneş, 2012; Leblebici, 2012; Maciag vd, 2000; Parrott vd., 2000; Tekin-İftar, 2008; Topsakal & Düzkantar, 2004; Uçar Rasmussen & Çifci Tekinarslan, 2017).

Kantinden yiyecek satın alma becerisi ve kütüphaneden ödünç kitap alma becerisi, okul zamanı içinde öğrencilerden beklenen toplumsal becerilerdendir. Ancak bununla birlikte beceri analizlerindeki basamaklar incelendiğinde, bu beceriler selamlaşma ve teşekkür etme gibi bir takım sosyal becerileri de gerektirmektedir. Dolayısıyla bu iki bağımlı değişkenin öğretimi ile öğrenciye bir yandan toplumsal bir beceriyi bir yandan da sosyal becerileri kazandırmak mümkün görünmektedir. Sosyal geçerlikten elde edilen verilerde de akademisyenler benzer görüş bildirmiştir.

Haftada üç gün ve her çalışma gününde iki oturum şeklinde gerçekleştirilen öğretimlerde, bir öğretim oturumunun süresi ortalama olarak 10 dakika sürmüştür. Dolayısıyla her çalışma gününde iki oturum gerçekleştirildiğinden günde ortalama 20 dakikalık bir öğretim ile katılımcıya iki toplumsal becerinin öğretimi gerçekleştirmek

mümkün olmuştur. Birinci davranış için teneffüs zamanlarının, ikinci davranış için ise okul çıkış saati zamanlarının kullanılmış olması ile kaynaştırma öğrencisi kendi sınıf ortamından ve sınıf etkinliklerinden uzaklaştırılmadan ve kendi okul yaşantısı kesintiye uğramadan beceri öğretimi gerçekleştirilmiştir.

Araştırmadan elde edilen sosyal geçerlik verileri, özel eğitim alanında akademisyen olan ve bu alanda lisans eğitimine devam etmekte olan öğretmen adaylarından toplanmıştır. Sosyal geçerlik verilerine bakıldığında, akademisyenler ve öğretmen adayları çalışma hakkında genel olarak olumlu görüş bildirmişlerdir. Ancak iki akademisyen kütüphaneden ödünç kitap alma becerisiyle ilgili olarak, bireyin bağımsız yaşamında sıkça kullanabileceği bir beceri olabileceği konusunda kararsız kalmışlardır. Katılımcı öğrenci için bu beceri seçilirken, öğretmenlerinin görüşleri alınmış ve öğrencinin ders dışında akranlarıyla bir araya gelebileceği bir ortam olmasına dikkat edilmiştir.

Araştırmanın uygulama oturumları, özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği programına devam etmekte olan bir üçüncü sınıf öğrencisi tarafından Okul Deneyimi ve Kaynaştırma Uygulamaları dersi kapsamında %100 uygulama güvenilirliği ile gerçekleştirilmiştir. Uygulamayı gerçekleştiren öğrenci, araştırma öncesinde yanlış öğretim yöntemleri ile tek denekli araştırma yöntemlerine yönelik derslerini başarı ile tamamlamıştır. Dolayısıyla zihin engelliler öğretmenliği programı öğrencilerinin üçüncü sınıfa geldiklerinde, öğretime dayalı pek çok dersi almış olduklarından, benzeri çalışmaları yüksek uygulama güvenilirliği ile uygulayabileceklerini ifade etmek mümkün görülebilmektedir.

Elde edilen bulguların yanı sıra bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, araştırmanın sadece bir öğrenci ve iki davranış ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. Davranışlar arası çoklu yoklama modellerinde, bir davranış değiştirme ya da öğretim programının etkililiğinin en az üç durum (davranış) üzerinde sınanması ve mümkünse başka katılımcılarla da yinelenmesi önerilmektedir. Bu çalışmada da öncelikli olarak üç davranış belirlenmiş olup, iki davranışta öğretimin tamamlanmasının dönem sonuna denk gelmesi ve öğrencinin yaz tatiline başlayacak olmasından dolayı üçüncü davranışta öğretime başlanamamıştır. Ancak alanyazında benzer şekilde tek öğrenci ve iki davranış ile gerçekleştirilen başka araştırma örneklerine de rastlanmıştır (Arı vd., 2010; Kırcaali İftar vd., 2008). Dolayısıyla çalışma verilerinin elde edildiği kadarıyla analiz edilmesine ve raporlaştırılmasına karar verilmiştir. Çünkü iki becerinin de öğrenme ile sonuçlanmış olmasının hem katılımcının bağımsızlaşması açısından hem de ileri araştırmalara bir örnek teşkil edebileceğinden önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte araştırmanın deneysel basamaklarından tahminde bulunma ve doğrulama basamakları gerçekleştirilmiş olup, araştırmanın sistematik yinleme yoluyla ileriki çalışmalara katkı sunacağı düşünülmektedir. Araş-

tırmanın ikinci sınırlılığı, izleme verilerinin toplanmamış olmasıdır. Araştırmanın başında izleme verilerinin toplanması amaçlanmış olup, çalışmanın yaz tatiline denk gelmesi nedeniyle izleme oturumları gerçekleştirilememiştir. Araştırmanın üçüncü sınırlılığı ise, genelleme oturumlarının gerçekleştirilmemiş olmasıdır. Ancak bununla birlikte araştırma, genellemeyi sağlama yollarından biri olan “toplum merkezli öğretim” yoluyla, diğer bir ifadeyle beceriyi gerçekleşmesi beklenen doğal ortamında öğretim sunularak düzenlenmiştir. Ayrıca öğretim sırasında farklı kantin görevlileri ve kantin ile kütüphanede sıraya giren farklı öğrenciler çalışmaya katılım göstermişlerdir. Dolayısıyla katılımcı öğrencinin öğrendiği becerileri toplumsal ortamlarda farklı durumlara genelledebileceği düşünülmektedir.

Bu sınırlılıkların yanı sıra, araştırmadan elde edilen bazı sonuçların alana katkı sağlayacak özellikte olduğu ve ileri araştırmalar için fikirler sunacağı düşünülmektedir. Öncelikle bir kaynaştırma öğrencisi kendi doğal ortamında iki toplumsal beceriyi öğrenmiştir. Bu becerilerin öğretimi, öğrencilerin günlük yaşamlarına katkı sağlayarak toplum içinde bağımsız olarak yaşamlarını sürdürebilmeleri açısından oldukça önemlidir. İkinci olarak araştırma Okul Deneyimi ve Kaynaştırma Uygulamaları dersi kapsamında gerçekleştirilmiş olup uygulama oturumları zihin engelliler öğretmenliği programına devam etmekte olan bir üçüncü sınıf öğrencisi tarafından yürütülmüştür. Üçüncü sınıf öğrencilerinin bahar dönemine geldiklerinde pek çok öğretim dersini almış oldukları, dolayısıyla bu gibi çalışmalarda öğretimleri yürütebilecekleri dikkate alınarak, bu ders kapsamında benzeri uygulamaların yapılması yolu ile genel eğitim okullarındaki kaynaştırma öğrencilerine ve sınıf öğretmenlerine destek götürülmesi mümkün görünmektedir. Dolayısıyla ileriki uygulamalarda ve araştırmalarda, benzer şekilde kaynaştırma öğrencilerine okul ortamlarında farklı davranış ya da becerilerin kazandırılmasına yönelik çalışmaların gerçekleştirilmesi, bu çalışmalarda genelleme ve izleme oturumlarının da planlanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acarlar, F. (2016). Kaynaştırma modeli ve özel gereksinimli küçük çocukların özellikleri. B. Sucuoğlu ve H. Bakkaloğlu (Ed.), *Okul öncesinde kaynaştırma* içinde (s. 21-74). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Aslan, T. (2009). *Zihin engelli bireylere elektrikli çim biçme makinesiyle çim biçme becerisi öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslan, Y. ve Eratay, E. (2009). Zihin engelli bireylere kumaş üzerine çizilen desene pul işleme becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10 (2), 15-34.

- Alberto, P.A. & Troutman, A.C. (2009). *Applied behavior analysis for teachers*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Akmanoglu-Uludag, N., & Batu, S. (2005). Teaching naming relatives to individuals with autism using simultaneous prompting. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 40 (4), 401-410.
- Alquraini, T. & Gut, D. (2012). Critical components of successful inclusion of students with severe disabilities: Literature review. *International Journal of Special Education*, 27 (1), 42-59.
- Arı, A., Deniz, L. & Düzkantar, A. (2010). Özel gereksinimli bir öğrenciye toplama ve çıkarma işlem süreçlerinin eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 10 (1), 49-68.
- Bakkaloğlu, H., Yılmaz, B., Altun Könez, N. & Yalçın, G. (2018). Türkiye’de okul öncesi kaynaştırma konusunda yapılan araştırmalar bize neler söylüyor? *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 119-150.
- Barton, E. E. & Joseph, J. D. (2015). What is quality inclusion. In E. E. Barton, and B. J. Smith, (Eds). *The preschool inclusion toolbox: How to build and lead a highquality program* (p. 33-45). Brookes Publishing.
- Batu, S, İftar, G & Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 350.
- Bozarslan, B. & Batu, E. S. (2014). Özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin okulöncesi dönemde kaynaştırma ile ilgili görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 86-108.
- Collins, B. C., Terrell, M. & Test, D. W. (2017). Using simultaneous prompting procedure to embed core content when teaching a potential employment skill. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 40, 36-44.
- Colozzi, G. A., Ward, L. W. & Crotty, K. E. (2008). Comparison of simultaneous prompting procedure in 1:1 and small group instruction to teach play skills to preschool students with pervasive developmental disabilities. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 43, 226-248.
- Çakmak, S. (2011). Görme engeli olan bireyler için hazırlanan otobüse binme becerisi öğretim materyalinin etkililiği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 94-111.
- Çolak, A., Vuran, S. & Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları.

- Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* , 14 (2), 33-49.
- Eliçin, Ö., Dağseven Emecen, D. & Yıkılmış, A. (2013). Zihin engelli çocuklara doğrudan öğretim yöntemiyle temel toplama işlemlerinin öğretiminde nokta belirleme tekniği kullanılarak yapılan öğretimin etkililiği. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37, 118-1361.
- Ergenekon, Y. (2012). Otizmli çocuklara videoyla model olma kullanılarak ev kazalarında basit ilk yardım becerilerinin öğretimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2739-2766.
- Genç, D. (2010). *Otistik özellikler gösteren çocuklara eşzamanlı ipucuyla öğretimin yalnız sunulmasıyla video modellerle birlikte sunulmasının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gök, G. & Erbaş, D. (2011). Okulöncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3 (1), 66-87.
- Gözün, Ö & Yıkılmış A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 65-77.
- Guralnick, M.J. (2001). A framework for change in early childhood inclusion. In M. J. Guralnick (Ed.), *Early childhood inclusion: Focus on change* (pp. 3-35). Baltimore: Brookes.
- Güneş, N. (2012). *Annelerin sunduğu eş zamanlı ipucuyla öğretimin gelişimsel yetersizliği olan çocuklarına bağcık bağlama becerisinin öğretimi üzerindeki etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güzel Özmen, R. & Vayış, Ş. (2007). Oku-Altını çiz-Böl-Birleştir stratejisinin zihin engelli öğrencilerin hece tanıma becerilerini kazanmalarında etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8 (2), 1-18.
- Hassan, A. E. H., Adhabi, E. A. & Wright Jones, L. C. (2017). The impact of inclusion setting on social interaction and psychological adjustment of students with disabilities. *International Journal of Scientific Research in Science&Technology*, 2 (4), 121-128.
- Henninger, W. R. & Gupta, S. S. (2014). How do children benefit from inclusion. *Varios, First Steps to Preschool Inclusion*, Baltimore, Brookes, 33-57.
- Kanpolat, E. (2008). *Otistik bireylere adı söylenen giysiyi gösterme becerisinin öğretiminde bilgisayar aracılığıyla sunulan eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Lawrence, S., Smith, S. & Banerjee, R. (2016). Preschool inclusion: Key findings from research and implications for policy. *Child Care & Early Education Research Connections*.
- Leblebici, T. (2012). *Zihinsel engelli öğrencilere galoş yapma becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Maciag, K. G., Schuster, J. W., Collins, B. C., & Cooper, J. T. (2000). Training adults with moderate and severe mental retardation in a vocational skill using a simultaneous prompting procedure. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 35, 306–316.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Odluyurt, S & Batu, S. (2009). Okul öncesi dönemdeki kaynaştırmaya hazırlık becerilerinin öğretmen görüşlerine ve alanyazın taramasına dayalı olarak belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (4), 1819-1851.
- Orçan, M. & Özmen, E.R. (2012). Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin okuma hızının arttırılmasında sağıltım paketlerinden etkili olanın belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 13 (1), 41-54.
- Orel, A., Zerey, Z. & Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi . *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* , 5 (1), 23-33.
- Öncül, N. & Batu, S. (2005). Normal gelişim gösteren çocuk annelerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (2), 37-54.
- Özen, A., Ergenekon, Y. & Ülke-Kürkçüoğlu, B. (2017). Effects of using simultaneous prompting and computer-assisted instruction during small group instruction. *Journal of Early Intervention*, 39(3), 236-252.
- Parrott, K. A., Schuster, J. W., Collins, B. C., & Gassaway, L. J. (2000). Simultaneous prompting and instructive feedback when teaching chained tasks. *Journal of Behavioral Education*, 10(1), 3-19.
- Rasmussen, M. U., & Tekinarslan, İ. Ç. (2017). Zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yemek masası hazırlama becerisinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Education Sciences*, 12(4), 147-162.
- Reichow, B., & Wolery, M. (2009). Comparison of everyday and every-fourth-day probe sessions with the simultaneous prompting procedure. *Topics in Early Childhood*

Special Education, 29, 79-89.

- Sadioğlu, Ö., Bilgin, A., Batau, S. & Oksal, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13 (3), 1743-1765.
- Saraç, T & Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin University Journal of Faculty of Education*, 8 (1), 13-28.
- Sönmez, N. & Aykut, Ç. (2011). Gelişimsel yetersizliği olan bir çocuğa annesi tarafından bağımsız tuvalet yapma becerisinin eşzamanlı ipucu ile kazandırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 1151-1171.
- Sucuoğlu, B & Özokçu, O. (2005). Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal becerilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 6 (1), 41-57.
- Tekin-İftar, E. (2003). Effectiveness of peer delivered simultaneous prompting on teaching community signs to students with developmental disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 38, 77-94.
- Tekin-İftar, E. (2008). Parent-delivered community-based instruction with simultaneous prompting for teaching community skills to children with developmental disabilities. *Education and training in developmental disabilities*, 249-265.
- Tekin-İftar, E., Collins, B.C., Spooner, F. & Olcay-Gül, S. (2017). Coaching teachers to use a simultaneous prompting procedure to teach core content to students with autism. *Teacher Education and Special Education*, 40 (3), 225-245.
- Tekin-İftar, E. & Kırcaali-İftar, G. (2012). Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri. Ankara: Vize Basın Yayın.
- Toper Korkmaz, Ö. & Vuran, S. (2007). Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan öğrencilere renk isimlerinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (29), 143-155.
- Topsakal, M., & Düzkantar, A. (2004). Zihin özürlü çocuklara oto yıkama becerisi öğretiminde hata düzeltmesi yapılarak gerçekleştirilen eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 79-94.
- Ünal, F. & İflazoğlu Saban, A. (2014). Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda, öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları-I. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1), 388-405.
- Vuran, S. & Gül Olçay, S. (2012). Özel eğitim alanında görev yapan eğitimcilerin işbaşında eğitimi: ayırık denemelerle öğretim formatında eşzamanlı ipucu stratejileri-

nin kullanımının öğretimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 12(3), 2091-2110.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: Inclusive education, generally, is defined as the full or part-time education of students with developmental disabilities in general education classes with the least restrictive education environment, as long as support services are provided to classroom teachers and the students with developmental disabilities in the areas they need (Acarlar, 2016; Guralnick, 2001). It is stated that inclusive practices, which are tried to be widespread in our Turkey and accordingly, are increasing gradually and students with developmental disabilities gained positive benefits from this process (Henninger & Gupta, 2014).

When the studies on inclusive practices in Turkey are examined, it is seen that these studies are mostly conducted to determine opinions, attitudes or problems which are experienced (Bakkaloğlu et al., 2018; Batu et al., 2004; Bozarslan & Batu, 2014; Gök & Erbaş, 2011; Gözün & Yıkış, 2004; Orel et al., 2004; Öncül & Batu, 2005; Odluyurt & Batu, 2009; Saraç & Çolak, 2012; Sadioğlu, et al., 2013, Ünal & İflazoğlu Saban, 2014). Some studies that are investigating the effectiveness of some systematic teaching methods on the acquisition of academic skills such as literacy and mathematics for students with developmental disabilities who are educated within the scope of inclusive practices were found in the literature (Eliçin et al., 2013; Güzel Özmen & Vayıç, 2007; Orçan & Özmen, 2012). As in the teaching of academic skills, various systematic teaching methods are used in the teaching of social skills. One of these methods is teaching with simultaneous prompting. Simultaneous prompting, which is one of the error-free teaching methods, is a teaching method in which the target stimulus and the controlling prompt are presented simultaneously and the student's progress is tested in daily probe sessions (Tekin-İftar & Kırcaali-İftar, 2013). When the literature is examined, it is seen that simultaneous prompting is used effectively both in teaching one step behaviors and in teaching chaining skills (Aslan, 2009; Aslan & Eratay, 2009; Akmanoglu & Batu, 2005; Colozzi, et al., 2008; Doğan, 2001; Genç, 2010; Güneş, 2012; Kanpolat, 2008; Leblebici, 2012; Özen, et al., 2017; Rasmussen & Çifci Tekinarslan, 2017; Reichow & Wolery, 2009; Sönmez & Aykut, 2011; Tekin-İftar, 2003; Tekin -İftar et a., 2017; Toper Korkmaz & Vuran, 2007; Topsakal & Düzkanar, 2004; Vuran & Olçay-Gül, 2011).

In addition, that there is no study in Turkey that aims to teach social skills to inclusive students in inclusive environments, it is seen that the studies carried out with inclusive students are still very limited. Also, it is seen that inclusive practices that need to be implemented on the condition that the necessary special education support

services are provided, cannot achieve the desired success due to the inability to provide these services, and there is an insufficient number of studies on support services. Based on these needs, this study was aimed to examine the effectiveness of simultaneous prompting in the teaching of the ability to use the canteen and library of his/her school unassisted to a student diagnosed with mild intellectual disability.

Research Model: In the research, multiple-baseline design across behaviors, which is one of the single-subject research methods is used.

Participants: The research was carried out with a 15-year-old inclusive student who is attending the second level of primary education. The student with a mild intellectual disability meets the prerequisite skills of having the ability to use money, directing her attention to an activity for at least 5 minutes, and following verbal instructions.

Environment and Tools: The practice sessions were held in the canteen and library of the school where the inclusive student attends. While the materials required by the environment were used as teaching tools in the research (food, drink, and money for the canteen; books for the library), a video camera was used to record the practice sessions of the research. In addition, for the purpose of recording the data related to the probe and the teaching sessions, the data recording forms that were prepared formed the tools and materials of the research.

Data Collection and Analysis: The experimental process included the baseline, daily probe, intervention, and full-probe phases. Research data were analyzed by using visual analysis method. In addition, social validity data were collected from academicians and teacher candidates. In addition, treatment fidelity and inter-observer agreement data were collected.

Findings and Discussion: The findings of the research show that simultaneous prompting is effective in teaching social skills to an individual with mild intellectual disability. Furthermore, these findings obtained in terms of effectiveness are in line with the findings of other studies that test the effectiveness of simultaneous prompting in teaching chain skills (Aslan, 2009; Aslan & Eratay, 2009; Collins, et al., 2017; Çakmak, 2011; Genç, 2010; Güneş, 2012); Leblebici, 2012; Maciag, Schuster, Collins, & Cooper, 2000; Parrott, et al., 2000; Tekin-İftar, 2008; Topsakal & Düzkantar, 2004; Uçar Rasmusen & Çifci Tekinarslan, 2017).

The ability to buy food from the canteen and to borrow books from the library are social skills that are expected from students during school time. However, when the steps in skill analysis are examined, these skills also require other social skills such as greeting and thanking. Therefore, with the teaching of these two dependent variables, it seems possible to provide the student with social skills.

Limitation and Suggestions: In addition to the findings, this study has some lim-

itations. The first of these is that the research was carried out with only one student and two behaviors. In multiple-baseline design across behaviors, it is recommended that the effectiveness of a behavior change or teaching program be tested on at least three situations (behaviors) and repeated with other participants if possible. In this study, primarily, three behaviors were determined, however, due to the completion of the education in two behaviors coincided with the end of the semester and the student would start the summer vacation, the education could not start in the third behavior. Moreover, the second limitation of the study is that follow-up data was not collected. Although it was aimed to collect monitoring data at the beginning of the research, because that the study coincided with the summer vacation, the follow-up sessions could not be held. Lastly, the third limitation of the study is that generalization sessions were not carried out. However, the research was organized by offering "society-centered teaching", which is one of the ways of generalization, in other words, teaching the skill in its natural environment where it is expected to occur. In addition, different canteen staff and different students who lined up in the canteen and the library during the education participated in the study.

On the other hand, it is thought that some of the results obtained from the research will contribute to the field and will offer ideas for further research. First of all, an inclusion student has learned two social skills in her/his natural environment. Teaching these skills is essential in terms of contributing to the daily life skills of students and enabling them to continue their lives independently in society. Secondly, the research was carried out within the scope of the School Experience and Inclusion Practices Course of the special education teacher training program of the university, and the practice sessions were conducted by a third-year student who is continuing the mentally handicapped teaching program. Considering that third-grade students have taken many teaching courses when they come to the spring semester, and therefore they can carry out teaching in such studies, it seems possible to support inclusive students and classroom teachers in general education schools by making similar practices within the scope of this course. Thus, in advanced practices and research, it is recommended to carry out studies for inclusive students to gain different behaviors or skills in school environments and to plan generalization and follow-up sessions in these studies.